

846114

Druga i Trzecia Niepodległość

**Dwa polskie dwudziestolecia
1918-1939, 1989-2009**

Redakcja naukowa

Radosław Domke
Jarosław Macała
Tomasz Nodzyński
Robert Potocki

Zielona Góra 2011

RADA WYDAWNICZA

Krzysztof Urbanowski (*przewodniczący*),
Marian Adamski, Andrzej Maciejewski, Janusz Matkowski,
Maria Fic, Bohdan Halczak, Zdzisław Wolk, Michał Drab, Anna Walicka,
Beata Gabrys, Rafał Ciesielski, Ryszard Błażyński (*sekretarz*)

UNIWERSYTET
ZIELONOGÓRSKI

RECENZENT

Roman Bäcker

REDAKTOR PROWADZĄCY

Ryszard Błażyński

KOREKTA

Monika Nowecka

REDAKCJA TECHNICZNA

Jolanta Karska

PROJEKT OKŁADKI

Marcin Kaszuba

1777802 I

© Copyright by Uniwersytet Zielonogórski
Zielona Góra 2011

ISBN 978-83-7481-444-7

OFICyna WYDAWNICZA UNIWERSYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO

65-246 Zielona Góra; ul. Podgórna 50, tel./faks (68) 328 78 64

www.ow.uz.zgora.pl, sekretariatow@adm.uz.zgora.pl

Druk: Zakład Poligraficzny UZ

BU UAM
EO

2012 27

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
-------------	---

CZĘŚĆ I: DWA DWUDZIESTOLECIA

Michał Śliwa , Dwa polskie dwudziestolecia: koncepcje i projekty naprawy Rzeczypospolitej	11
Radosław Domke , Sytuacja geopolityczna II i III Rzeczypospolitej: analiza porównawcza	25
Stefan Stępień , Państwo w gospodarce II i III Rzeczypospolitej	33
Jacek Wojnicki , Trudne początki i niełatwe lata następne – samorząd lokalny w II i III Rzeczypospolitej	67
Andrzej K. Piasecki , Samorząd terytorialny w Polsce w latach 1918-1939 oraz 1989-2009. Sukcesy i porażki	85
Andrzej Skibiński , Doświadczenia II Rzeczypospolitej w kształtowaniu administracji wojewódzkiej po 1989 roku	97
Robert Kmiecik , Samorząd gospodarczy w Polsce – doświadczenia II i III Rzeczypospolitej	113
Paweł Antkowiak , Samorząd zawodowy w II i III Rzeczypospolitej – analiza porównawcza	125
Paweł Prüfer , Przemiany społeczne wsi w II i III Rzeczypospolitej: analiza socjologiczno-moralna	139
Anna Magierska , Historycy i politycy o III i IV Rzeczypospolitej	153
Tomasz Nodzyński , Legitymacja polityczna sejmu kontraktowego 1989-1991 i sejmu ustawodawczego 1919-1922	179
Grzegorz Nieć , Miejsce i rola stronnictw ludowych w życiu politycznym II i III Rzeczypospolitej	193

CZĘŚĆ II: WYZWANIA WSPÓŁCZESNOŚCI

Jarosław Macała , Od polityki do postpolityki? Uwagi o rywalizacji politycznej w III Rzeczypospolitej	211
Adam Ilciów , Transformacja w Polsce. Analiza założeń i realizacji	223
Magdalena Mikołajczyk , Wzory i determinaty kariery politycznej w III Rzeczypospolitej	235

Lech Szczęgół , Zmiana czy stagnacja. Społeczeństwo obywatelskie w perspektywie postkomunistycznej transformacji.....	249
Agnieszka Opalińska , Rozliczenie systemów niedemokratycznych – próba analizy zjawiska.....	261
Krzysztof Wasilewski , Wizja polityki zagranicznej pierwszych lat III Rzeczypospolitej w publicystyce Mieczysława F. Rakowskiego (1990-1999).....	275
Kamil Kalinka , Kryzys i upadek Akcji Wyborczej Solidarność	287
Kamila Rokitnicka , Feminizm: wyzwanie dla polskiej polityki po roku 1989?.....	299
Paweł Malendowicz , Polonia amerykańska a Lech Wałęsa. Po dwudziestu latach przemian politycznych w Polsce	313
Anna Lew , Ustrojowe dylematy. Refleksja nad modelem ustrojowym państwa w ujęciu współczesnych polskich demoliberałów	323
Tomasz Sikorski , „Patrioci wolności”. Środowisko „Przeglądu Politycznego” (1983-1989). Liberalna refleksja nad państwem i polityką	335

CZĘŚĆ III: TROPY PRZESZŁOŚCI

Zygmunt Kowalczyk , „Tygodnik Powszechny” – rola i znaczenie pisma w rzeczywistości PRL-u	353
Robert Skobelski , Stosunki PRL z krajami komunistycznymi w latach 1956-1970.....	371
Józef Łaptos , Dyplomacja polska wobec Europy Zachodniej w okresie forsownej sowietyzacji (marzec 1947 – grudzień 1955)	397
Wiesław Hładkiewicz , Daniel Koteluk , Instrumentalne traktowanie ruchu ludowego w Polsce w latach 1945-1956 przez partię komunistyczną.....	419
Stanisław Sierpowski , Polska w optyce Ligi Narodów.....	433
Grzegorz Radomski , Społeczno-polityczne znaczenie samorządu w myśli politycznej dwudziestolecia międzywojennego. Zarys problemu.....	447
Stanisław Antczak , Samorząd miejski w Poznaniu w latach 1919-1939.....	457
Krzysztof Prętka , System opieki zdrowotnej w II Rzeczypospolitej	471
Henryk Lisiak , Mniejszości narodowe wobec najazdu Rosji sowieckiej na Polskę w roku 1920.....	485

WSTĘP

Upływające w 2009 roku dwie rocznice, zakończenia trwania Polski międzywojennej oraz dwudziestolecia istnienia III Rzeczypospolitej, stwarzają naszym zdaniem niepowtarzalną okazję do pierwszych porównań obydwu dwudziestolecia polskiej niepodległości – z lat 1918-1939 i 1989-2009. Wspomniane rocznice prowokują do postawienia pytania: jak Polacy wykorzystali – oczywiście w bardzo różnych wymiarach – pierwszą i drugą dekadę. Zdajemy sobie sprawę, że w perspektywie historycznej obie analizowane w naszej publikacji epoki są bardzo różne. Czasy II RP to etap zamknięty, zakończony wojną światową i podlegający już od wielu lat intensywnym badaniom. Do przełomu 1989 roku badania te na terenie PRL podlegały znanym ograniczeniom ideologicznym i cenzuralnym, choć z biegiem czasu gorset ten ulegał istotnemu rozluźnieniu. Natomiast prace historyczne prowadzone na emigracji oraz w kraju po 1989 roku toczyły się w warunkach formalnej wolności słowa i badań. Te warunki w znacznej części (poza pełnym dostępem do źródeł, pozostających np. w archiwach poradzieckich, materiałach służb specjalnych itp.) w oczywisty sposób są spełnione w odniesieniu do badań nad historią i współczesnością wolnej, „bezzprzymiotnikowej” III Rzeczypospolitej. Opis rzeczywistości będącej przedmiotem zainteresowań specjalistów historii najnowszej, politologów i socjologów stwarza jednak innego rodzaju zagrożenia i problemy. Współczesne zjawiska społeczno-gospodarcze i polityczne zmieniają się dynamicznie na naszych oczach. Naukowcy nie mają do nich takiego czasowego dystansu, jak do wydarzeń sprzed II wojny światowej. Jednocześnie kulisy wielu znanych publicznie sytuacji pozostają nieznane lub niewyjaśnione. Przykładem mogą być kontrowersje faktograficzne wokół okoliczności wprowadzenia stanu wojennego, okrągłego stołu, niekończące się spory lustracyjne itp. Nie zwalnia to naukowców od analizowania ostatniego dwudziestolecia, wpływającego w sposób bezpośredni na dzień dzisiejszy. Interesującym, naszym zdaniem, punktem odniesienia dla takich rozważań jest, jak wspomniano, okres II RP, przy wszystkich różnicach historycznych. Zapewne z perspektywy kolejnych lat porównania tego rodzaju będą głębsze i pełniejsze, ale współczesne pokolenie badaczy ma prawo i obowiązek już teraz zabierać

Paweł Antkowiak

SAMORZĄD ZAWODOWY W II I III RZECZYPOSPOLITEJ – ANALIZA PORÓWNAWCZA

Wstęp

W 2009 roku minęło 70 lat od wybuchu II wojny światowej, która zakończyła okres trwania II Rzeczypospolitej. W tym też roku obchodziliśmy 20. rocznicę przełomu politycznego z 1989 roku, który przyniósł Polsce ponownie niepodległość po 45 latach rządów komunistycznych. Odpowiednia perspektywa czasowa skłania dziś do poczynienia pierwszych podsumowań i porównań między II i III Rzeczypospolitą. Jest to o tyle istotne, że doświadczenia społeczno-polityczne okresu międzywojennego odegrały znaczącą rolę w procesie restytuowania demokratycznego państwa prawnego po 1989 roku. Przemiany owego okresu wiązały się przede wszystkim z liberalnym kapitalizmem w sferze gospodarczej, ale także z daleko idącą demokratyzacją aparatu władzy publicznej, przynosząc w efekcie niemal całkowite odejście od struktury jednolitej i scentralizowanej.

W sferze wykonywania administracji przejawem procesu transformacji była decentralizacja aparatu administracyjnego. Obecnie funkcjonujący model administracji zakłada jej wykonywanie zarówno przez aparat scentralizowanej administracji rządowej, jak również wieloraki układ organów czy instytucji działających samodzielnie i wykonujących powierzone im w drodze ustaw zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność. Koncepcja ta zakłada wielość podmiotów publicznoprawnych uczestniczących oprócz państwa i jego organów w sprawowaniu władzy publicznej oraz wykonywaniu administracji. Oprócz jednostek obligatoryjnych o podstawowym znaczeniu, jak na przykład jednostki samorządu terytorialnego, administracja jest również wykonywana przez samorządy zawodowe, gospodarcze czy zakłady administracyjne. Nie ulega wątpliwości, iż nowy model organizacji admini-

stracji w Polsce stanowi przeciwieństwo systemu narzuconego w latach 40. minionego stulecia i bez powodzenia reformowanego przez cały okres Polski Ludowej¹.

Założenia teoretyczne

Znakomitym przykładem odwołania się do doświadczeń okresu II Rzeczypospolitej w procesie odbudowy państwa demokratycznego jest restytucja samorządu zawodowego po 1989 roku. Samorząd zawodowy odgrywa bardzo istotną rolę w systemie reprezentowania interesów określonych grup społecznych. Zgodnie z założeniami teoretycznymi samorząd zawodowy to organizacyjna forma zrzeszania się osób wykonujących ten sam zawód, której celem jest między innymi reprezentowanie ich interesów wobec władz państwowych, doskonalenie zawodowe i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu oraz ochrona socjalna tychże osób, a także realizowanie licznych zadań typowych dla związków publicznoprawnych. Publicznoprawny zakres działań samorządu zawodowego to ten element, który decyduje o jego istocie i wyróżnia go spośród innych organizacji mających charakter zrzeszeniowy – dobrowolny².

Samorządy zawodowe tworzone są przez profesje, które ze względu na swoje społeczne znaczenie wymagać muszą najwyższych kwalifikacji merytorycznych i moralnych dla ochrony tych zawodów i ich przedstawicieli oraz dla umacniania interesu społecznego. Powstawanie tego typu struktur i przyznanie im uprawnień władczych traktowane może być jako dowód uznania przez państwo ich kompetencji w dziedzinach realizacji ustawowych zadań publicznych³. Mówi się zatem o zawodach zaufania publicznego. Problem polega jednak na tym, że zawód zaufania publicznego to instytucja niezdefiniowana ani przez prawo, ani przez doktrynę, ani też orzecznictwo. Najwięcej trudności wywołuje jednak kwestia określenia atrybutów tego zawodu. Jerzy Hausner do istotnych cech zawodu zaufania publicznego zalicza:

- powierzenie uprawiającym taki zawód informacji dotyczących życia prywatnego osób korzystających z ich usług,
- uznawanie tych informacji za tajemnicę zawodową, która nie może być ujawniana,
- objęcie osób dysponujących taką tajemnicą immunitetem zwalniającym ich od odpowiedzialności karnej za nieujawnienie informacji,

¹ M. Cherka, *Decentralizacja – czy „reaktywacja” pojęcia jest groźna?*, „Studia Iuridica” 2004, t. 43, s. 15-16.

² R. Kmiecik, *Formy organizacyjne samorządu w III Rzeczypospolitej*, [w:] *Polska w XX wieku. Politologiczna charakterystyka dokonań i perspektyw rozwoju*, red. *idem*, Poznań 2000, s. 207.

³ A. Lemiszowska, *Společna misja samorządu zawodowego*, [w:] *Wartości i interesy a społeczeństwo obywatelskie*, „Rocznik Lubuski” 2003, t. 29, cz. 1, s. 173.

- niepodleganie regułom hierarchii urzędniczej,
- występowanie sformalizowanej deontologii zawodowej⁴.

Samorząd zawodowy w II RP

Historia polskiego samorządu zawodowego sięga okresu zaborów, jednakże ze znacznym jego rozwojem mieliśmy do czynienia w okresie II Rzeczypospolitej. Początków zapisów konstytucyjnych dotyczących zagadnienia samorządu zawodowego poszukiwać należy w Konstytucji z 17 marca 1921 roku, której artykuł 68 brzmiał:

Obok samorządu terytorialnego osobna ustawa powoła samorząd gospodarczy dla poszczególnych dziedzin życia gospodarczego, a mianowicie: Izby rolnicze, handlowe, przemysłowe, rzemieślnicze, pracy najemnej i inne, połączone w Naczelną Izbę Gospodarczą Rzeczypospolitej, których współpracę z władzami państwowymi w kierowaniu życiem gospodarczym i w zakresie zamierzeń ustawodawczych określa ustawy⁵.

Takie ujęcie samorządu specjalnego, w którym brak wyraźnego wskazania na samorząd zawodowy jako istotny element ustroju państwa, zostało skrytykowane przez Kazimierza Kumanieckiego. Stwierdził on dosadnie:

[...] twórcy Konstytucji zapomnieli, że są pewne zawodowe związki samorządowe, których zadania ani nie wyczerpują się w zakresie spraw gospodarczych, ani nawet nie zmierzają do ich zaspokojenia, lecz są znacznie szersze i z tego powodu organy tych związków są wyposażone w pewne władztwo, objawiające się np. w dyscyplinarnej władzy wykonawczej wobec członków związku. Należą tu przede wszystkim związki niektórych zawodów wolnych, jak izby adwokackie, notarialne lub lekarskie⁶.

W konstytucji z 23 kwietnia 1935 roku w artykule 72 stwierdzono, że administrację państwową sprawuje: administracja rządowa, samorząd terytorialny i samorząd gospodarczy. Natomiast w artykule 76 ustawy zasadniczej stwierdzono, że „Dla poszczególnych dziedzin życia gospodarczego powołuje się samorząd gospodarczy, obejmujący izby rolnicze, przemysłowo-handlowe, rzemieślnicze, pracy, wolnych zawodów oraz inne zrzeszenia publiczno-prawne”⁷. Zarówno Konstytucja marcowa, jak i Konstytucja kwietniowa nie wspominają bezpośrednio o samorządzie zawodowym. Jednakże w doktrynie owego czasu samorząd zawodowy traktowany był bardzo często jako część samorządu gospodarczego, stąd też podstaw dla tworzenia samorządu zawodowego upatrywano początkowo w zapisie Konstytucji marcowej. W Konstytucji

⁴ J. Hausner, D. Długosz, *Tezy w sprawie zawodów zaufania publicznego*, [w:] *Zawody zaufania publicznego a interes publiczny – korporacyjna reglamentacja versus wolność wykonywania zawodu*, red. S. Legat, M. Lipińska, Warszawa 2002, s. 119.

⁵ Dz.U. 1921 Nr 44, poz. 267.

⁶ K. Kumaniecki, *Centralizm i decentralizacja*, [w:] *Ankieta o konstytucji*, red. W.L. Jaworski, Kraków 1924, s. 161.

⁷ Dz.U. 1935 Nr 30, poz. 227.

kwietniowej mowa jest natomiast o samorządzie gospodarczym wolnych zawodów, co można przyrównać do samorządu zawodowego, bowiem miano wolnego zawodu było charakterystyczne dla zawodu adwokata, notariusza czy lekarza, które to grupy zawodowe uzyskały przywilej posiadania samorządu korporacyjnego⁸. Zgoła odmienny przepis znalazł swoje miejsce w obecnie obowiązującej konstytucji, o czym będzie mowa później.

Warto także powiedzieć o tym, iż w okresie II Rzeczypospolitej wśród znanych polskich teoretyków prawa administracyjnego nie było jednoznacznej zgody, co do miejsca samorządu zawodowego w strukturze ustrojowej państwa polskiego. Dla przykładu, z jednej strony Julian Hubert czy Konstanty Grzybowski uznawali, że samorząd zawodowy to część samorządu gospodarczego⁹. Z drugiej strony Wilhelm S. Wachholz zdecydowanie uznawał pierwszeństwo samorządu zawodowego nad innymi formami samorządu specjalnego¹⁰. Natomiast Kazimierz Kumaniecki twierdził, że jest dokładnie odwrotnie i że to właśnie samorząd gospodarczy jest częścią samorządu zawodowego, co jednak nie było wówczas twierdzeniem powszechnym, o czym świadczą zresztą przepisy obu międzywojennych konstytucji, które bliższe są raczej poglądom profesora Huberta¹¹.

Niezależnie jednak od rozważań natury teoretycznej ówczesnych administratywistów należy jednoznacznie stwierdzić, że samorząd zawodowy posiadał wówczas jasno określone podstawy organizacyjne i traktowany był jako związek publicznoprawny. W owym czasie ustawodawca wyszedł z założenia, iż państwu powinno zależeć, aby tego rodzaju związki samorządowe podnosiły morale ich członków oraz pomagały im w różnych aspektach ich działalności, w tym również sferze materialnej. Jednocześnie jednak związki te powinny pełnić funkcje publiczne, w tym funkcje z zakresu administracji rządowej, które państwo może im przekazać w drodze delegacji ustawowej. A zatem państwo uznało korporacje zawodowe nie tylko za organizacje przymusowe i samorządowe w zakresie prawa prywatnego, ale również w pewnym zakresie prawa publicznego, przekazując im część własnych kompetencji, uznając, że będą w stanie lepiej wywiązać się z poszczególnych zadań¹².

W okresie II Rzeczypospolitej stworzono podstawy prawne dla pięciu korporacji zawodowych. Były to izby adwokackie, izby notarialne, izby lekarskie, izby lekarsko-

⁸ S. Wykrętowicz, *Samorząd jako wyraz demokracji obywatelskiej*, [w:] *Samorząd w Polsce – istota, formy, zadania*, red. idem, Poznań 2008, s. 80-81.

⁹ J. Hubert, *Samorząd gospodarczy. Skrypt wykładów w roku akademickim 1925/26*, Poznań 1926, s. 9.

¹⁰ W.S. Wachholz, *Istota i prawo związków publicznych. Publiczne osoby związkowe*, Warszawa 1928, s. 57.

¹¹ K. Kumaniecki, B. Wasiutyński, J. Panejko, *Polskie prawo administracyjne w zarysie*, Kraków 1929, s. 430.

¹² R. Kmiecik, *Samorząd gospodarczy w Polsce. Rozważania na temat modelu ustrojowego*, Poznań 2004, s. 67.

dentystyczne oraz izby aptekarskie. Jeżeli chodzi o samorząd adwokacki, to aż do 1932 roku nie istniało jednolite ustawodawstwo normujące ustrój i zadania adwokatury na terenie nowo powstałego państwa polskiego. Początkowo izby te zostały utworzone na obszarze byłego zaboru rosyjskiego na podstawie dekretu w przedmiocie statutu tymczasowego palestry państwa polskiego z 24 grudnia 1918 roku. W byłym zaborze pruskim obowiązywały ustawy niemieckie z 1 lipca 1878 roku i 22 maja 1910 roku, które szczegółowo normowały funkcjonowanie samorządu adwokackiego¹³. W byłym zaborze austriackim obowiązywała początkowo ordynacja adwokacka z 6 lipca 1868 roku. Jednorodny samorząd adwokacki, obejmujący swoim zasięgiem całe terytorium kraju, został wprowadzony Rozporządzeniem Prezydenta RP z 7 października 1932 roku – Prawo o ustroju adwokatury¹⁴. Sześć lat później rozporządzenie prezydenta zastąpione zostało ustawą o tym samym tytule przyjętą w maju 1938 roku¹⁵, w której zgodnie z zapisami ustawy głównymi celami samorządu było strzeżenie godności stanu adwokackiego, reprezentowanie interesów zawodowych oraz współdziałanie z organami wymiaru sprawiedliwości. Struktura samorządu była dwuszczeblowa. Na szczeblu centralnym istniała Naczelna Rada Adwokacka, natomiast na szczeblu lokalnym izby adwokackie, które posiadały osobowość prawną, a w ich skład wchodził adwokaci i aplikanci adwokaccy mający siedzibę na terenie właściwego okręgu sądu apelacyjnego.

Drugą korporacją zawodową, która uzyskała przywilej tworzenia samorządu zawodowego, byli notariusze. Tutaj, podobnie jak w przypadku adwokatów, początkowo funkcjonowanie izb nie opierało się na jednolitym ustawodawstwie. Jako samodzielna i niezależna struktura samorząd zawodowy notariuszy występował jedynie w byłym zaborze austriackim, gdzie funkcjonował na podstawie ustawy z 25 lipca 1871 roku. Na terenie byłego zaboru pruskiego notariusze wchodził w skład samorządu adwokackiego, natomiast instytucja samorządu notarialnego w byłym zaborze rosyjskim nie była w ogóle znana. Ujednolicony dla całego kraju samorząd notarialny został wprowadzony na podstawie Rozporządzenia Prezydenta – Prawo o notariacie z 27 października 1933 roku, w którym stwierdzono, że głównym zadaniem samorządu jest reprezentowanie interesów zawodowych notariuszy¹⁶. Struktura samorządu notarialnego, w przeciwieństwie do adwokatury, była jednoszczeblowa. Funkcjonowały mianowicie izby notarialne, które, podobnie jak w przypadku samorządu adwokackiego, zasięgiem obejmowały obszar właściwych sądów apelacyjnych. Rozwiązania zastosowane w rozporządzeniu z 1933 roku były wzorowane na zapisach aktów prawnych dotyczących adwokatury.

¹³ Warto dodać, że na terenie byłego zaboru pruskiego w skład izb adwokackich oprócz adwokatów i aplikantów wchodził również notariusze z danego okręgu.

¹⁴ Dz.U. 1932 Nr 86, poz. 733.

¹⁵ Ustawa z dnia 4 maja 1938 r. Prawo o ustroju adwokatury, Dz.U. 1938 Nr 33, poz. 289.

¹⁶ Dz.U. 1933 Nr 84, poz. 609.

Samorządem, którego funkcjonowanie zostało stosunkowo wcześniej ujednolicone na terytorium całej II Rzeczypospolitej, był niewątpliwie samorząd lekarski, w roku 1921 przyjęto bowiem ustawę z 2 grudnia o ustroju i zakresie działania izb lekarskich¹⁷. W kilkanaście lat później przyjęto też ustawę z 15 marca 1934 roku o izbach lekarskich¹⁸. Struktura tego samorządu była dwuszczeblowa. Na poziomie podstawowym funkcjonowały okręgowe izby lekarskie, które mogły obejmować obszar jednego lub więcej województw. W skład izby lekarskiej wchodziłi wszyscy lekarze wpisani na listę, mający stałe bądź też czasowe prawo wykonywania praktyki lekarskiej i zamieszkałi w okręgu działalności izby. Na szczeblu ogólnopolskim natomiast funkcjonowała Naczelna Izba Lekarska, w której skład wchodziłi delegaci wybrani przez okręgowe rady spośród swoich członków.

Kolejną grupą zawodową, którą zorganizowano na zasadzie przymusowego samorządu zawodowego, byli lekarze-dentyści. Ustawa z 11 stycznia 1938 roku o izbach lekarsko-dentystycznych¹⁹ była wzorowana na zapisach ustawy dotyczącej samorządu lekarskiego, w szczególności w zakresie struktury organizacyjnej samorządu, podstawowych zadań, sądownictwa dyscyplinarnego czy też nadzoru nad samorządem. Do wybuchu II wojny światowej udało się utworzyć cztery okręgowe izby lekarsko-dentystyczne w Poznaniu, Krakowie, Warszawie i Wilnie.

Ostatnim samorządem, którego podstawy prawne udało się stworzyć w okresie II Rzeczypospolitej, był samorząd aptekarski. Ustawa z 15 czerwca 1939 roku o izbach aptekarskich²⁰ nie została jednak zrealizowana, niespełna trzy miesiące później wybuchła II wojna światowa. Jednakże zapisy tej ustawy stanowiły podstawę dla restytucji samorządu aptekarzy po zakończeniu działań wojennych i ponownym odzyskaniu niepodległości.

PRL – likwidacja samorządu zawodowego

Nie ulega wątpliwości, że wybuch tragicznej w skutkach II wojny światowej unicestwił wszelkie przejawy polskiej administracji na terytorium Rzeczypospolitej, w tym również w sferze samorządu terytorialnego, gospodarczego i zawodowego. Po odzyskaniu niepodległości różnego rodzaju środowiska zawodowe podjęły starania o reaktywowanie korporacyjnej formy ich działalności. W okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej naturalny rozwój instytucji demokratycznych został przerwany. Początkowo izby samorządu zawodowego w Polsce funkcjonowały na podstawie aktów prawnych pochodzących z czasów II Rzeczypospolitej. Jednak akty te były stopniowo i sukcesywnie

¹⁷ Dz.U. 1921 Nr 105, poz. 763.

¹⁸ Dz.U. 1934 Nr 31, poz. 275.

¹⁹ Dz.U. 1938 Nr 6, poz. 33.

²⁰ Dz.U. 1939 Nr 55, poz. 346.

nowelizowane w celu znacznego podporządkowania struktur administracji samorządowej administracji rządowej w nowych warunkach społeczno-politycznych²¹. Trudno jest dziś domniemywać, jak kształtowałyby się samorząd zawodowy, gdyby miał szansę na stopniowe przeobrażanie się wraz ze społeczeństwem, co dokonało się w państwach zachodnich²². Przez kilkadziesiąt lat nie istniał w Polsce samorząd zawodowy, został on bowiem zlikwidowany w końcu lat 40. i na początku 50. XX wieku. W tym czasie przyjęto wiele rozwiązań prawnych w odniesieniu do poszczególnych struktur samorządowych celem ich likwidacji. Scentralizowana administracja rządowa nie mogła sobie pozwolić na to, aby część władztwa administracyjnego pozostawała w rękach dobrze wykształconych i zorganizowanych grup zawodowych, gdyż mogłoby to stanowić zagrożenie dla nowego, narzuconego z zewnątrz, porządku politycznego w państwie polskim.

Samorząd zawodowy w III RP

Przemiany systemu politycznego w Polsce zapoczątkowane w roku 1989 przyczyniły się do powstania państwa prawa opierającego swój ustrój na zasadach demokratycznych, przy poszanowaniu podstawowych praw i wolności człowieka. Rok 1989 przyniósł wiele zmian społeczno-politycznych, powodując między innymi aktywizację różnorodnych środowisk zawodowych. Wiele z nich postanowiło oprzeć swoje funkcjonowanie na publicznoprawnych formach działania i chciało reaktywowania korporacyjnej formy działania. Pojawiły się także nowe grupy zawodowe, które nie miały tradycji samorządowych, jednakże upatrywały w tym szansę dla własnego środowiska na podniesienie znaczenia swojego zawodu i uzyskanie większego wpływu na jego rozwój. Jednakże ustanowienie samorządu zawodowego mającego charakter publicznoprawny leżało w gestii państwa²³. Ustawodawca musiał zdecydować, które grupy zawodowe powinny posiadać status zawodu zaufania publicznego i uzyskać przywilej posiadania samorządu zawodowego w znaczeniu prawa administracyjnego. Zakres, w jakim państwo przekazało władztwo publiczne różnorodnym samorządom zawodowym po roku 1989, obejmuje przede wszystkim:

²¹ Należy powiedzieć, że bardzo podobne działania podejmowane były w stosunku do struktur samorządu terytorialnego i gospodarczego, którego funkcjonowanie w początkowej fazie odbudowy państwa polskiego również oparto na zapisach ustaw przedwojennych. Z biegiem czasu jednak wszystkie działania zmierzające do restytuowania struktur samorządowych w wymiarze terytorialnym, gospodarczym i zawodowym zostały przerwane przez nowe władze.

²² M. Tabernacka, *Zakres wykonywania zadań publicznych przez organy samorządów zawodowych*, Wrocław 2007, s. 21.

²³ R. Kmiecik, *Ustrój i zadania samorządu zawodowego*, [w:] *Samorząd w Polsce...*, s. 352.

- reprezentowanie interesów określonych zawodów wobec władz państwowych – najlepszym przykładem tego typu działań jest opiniowanie projektów aktów prawnych, a także zgłaszanie spostrzeżeń i wniosków z tego zakresu;
- nadzór nad należyтым wykonywaniem zawodu – dotyczący między innymi reglamentowania dostępu do określonych profesji i prowadzenia rejestru osób mających prawo wykonywania zawodu; w tej mierze po stronie samorządu znajdują się liczne prerogatywy z zakresu prawa administracyjnego;
- kształtowanie zasad i czuwanie nad etyką wykonywania zawodu – w przypadku tej zasady (jak i kolejnej) to samorząd zawodowy ustala zasady deontologii zawodowej, a także poprzez sprawowanie sądownictwa dyscyplinarnego stara się wpływać na postawy swoich członków; ingerencja ta bywa czasami daleko idąca (ograniczenie wykonywania zawodu bądź pozbawienie prawa wykonywania zawodu);
- organizowanie i prowadzenie sądownictwa dyscyplinarnego;
- doskonalenie zawodowe i określanie programów kształcenia w danym zawodzie – dbają one o jakość świadczonych usług i z tego względu organizują system szkoleń²⁴.

Rola samorządu zawodowego wzrosła w momencie przyjęcia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku. W artykule 17 stwierdzono, że „W drodze ustawy można tworzyć samorządy zawodowe, reprezentujące osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należyтым wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony”. Zapis ten był w rzeczywistości uznaniem stanu faktycznego, w momencie jego wprowadzenia bowiem od kilkunastu już lat istniały w Polsce korporacje samorządu zawodowego. W odróżnieniu zatem od zapisów konstytucji marcowej i kwietniowej w obecnie obowiązującej ustawie zasadniczej stwierdzono jednoznacznie, że samorząd zawodowy jest częścią administracji publicznej. Nie wspomina się natomiast bezpośrednio o samorządzie gospodarczym. Jedynie w punkcie drugim, artykułu 17 stwierdzono, że „W drodze ustawy można tworzyć również inne rodzaje samorządu. Samorządy te nie mogą naruszać wolności wykonywania zawodu ani ograniczać wolności podejmowania działalności gospodarczej”. Dlatego istnienie samorządu gospodarczego jako podmiotu administracji publicznej nie jest już obligatoryjne, a organizacje zrzeszające pracodawców niekoniecznie muszą przybierać formę przymusowego samorządu korporacyjnego²⁵.

Obecnie w polskim systemie prawnym obowiązują uregulowania rangi ustawowej powołujące następujące samorządy zawodowe:

²⁴ *Idem*, *Asymetria w rozwoju samorządów zawodowych i gospodarczych w Polsce*, [w:] *Spór o samorząd gospodarczy w Polsce*, red. S. Wykrętowicz, Poznań 2005, s. 93.

²⁵ *Opinia prawna na temat uprawnienia samorządów zawodowych w świetle art. 17 Konstytucji*, www.doradcyprawni.org/files/materialy/opinie/szmyt3.doc [data dostępu: 29.07.2008].

1. Samorząd adwokacki, powołany na podstawie ustawy z dnia 26 maja 1982 roku – Prawo o adwokaturze (Dz.U. 1982 Nr 16, poz. 124 z późn. zm.). Samorząd zawodowy adwokatów posiada strukturę trójszczeblową, składającą się z Naczelnej Rady Adwokackiej – jako najwyższego szczebla, izb adwokackich – jako szczebla okręgowego oraz zespołów adwokackich – jako szczebla najniższego. Naczelna Rada Adwokacka, izby adwokackie oraz zespoły adwokackie posiadają osobowość prawną. Adwokatura, którą stanowi ogół adwokatów i aplikantów adwokackich, powołana jest do udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz kształtowania i stosowania prawa.

2. Samorząd radców prawnych, powołany na podstawie ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku o radcach prawnych (Dz.U. 1982 Nr 19, poz. 145 z późn. zm.). Mimo iż organizacja tej korporacji zawodowej jest dwuszczeblowa, to należy powiedzieć, że jej struktura oraz kompetencje są bardzo zbliżone do organizacji samorządu adwokackiego. Na szczeblu centralnym funkcjonuje Krajowa Izba Radców Prawnych, zaś w terenie okręgowe rady radców prawnych, których zasięg terytorialny, podobnie jak w przypadku samorządu zawodowego adwokatów, odpowiada podziałowi terytorialnemu administracji sądownictwa²⁶.

3. Samorząd lekarski, powołany na podstawie ustawy z dnia 17 maja 1989 roku o izbach lekarskich (Dz.U. 1989 Nr 30, poz. 158 z późn. zm.). Restytucja tego samorządu, który ma bardzo długą historię oraz bogatą tradycję nastąpiła w najgorętszym momencie polskich przeobrażeń systemowych, a więc w roku 1989. Struktura samorządu ma charakter dwuszczeblowy. W jego ramach zrzeszeni są lekarze wszystkich specjalności praktykujący w Polsce, jednak lekarze wojskowi zorganizowani są w osobnej Wojskowej Izbie Lekarskiej, która ma uprawnienia i obowiązki okręgowej izby lekarskiej, lecz działa na terenie całego kraju. Na szczeblu krajowym funkcjonuje Naczelna Izba Lekarska.

4. Samorząd lekarsko-weterynaryjny, powołany na podstawie ustawy z dnia 21 grudnia 1990 roku o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych (Dz.U. 1991 Nr 8, poz. 27 z późn. zm.). W myśl ustawy jednostkami organizacyjnymi posiadającymi osobowość prawną samorządu są Krajowa Izba Lekarsko-Weterynaryjna i okręgowe izby lekarsko-weterynaryjne. Organizacja tego samorządu jest więc

²⁶ Warto tu zauważyć, że podstawy prawne samorządu zawodowego adwokatów oraz radców prawnych pochodzą z początku lat 80. ubiegłego stulecia, dlatego też uregulowania w nich zawarte nie są pokłosiem przemian demokratycznych roku 1989. Nie ulega jednak wątpliwości, że są one efektem przeobrażeń systemowych zapoczątkowanych w latach 80. Fakt, że ustawy te powstały jeszcze w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, bywał często używany jako argument przeciwko tworzeniu korporacji zawodowych w Polsce. Używano nawet określenia, że są to ustawy „komunistyczne”. Z tego rodzaju stwierdzeniem nie można się zgodzić, zapisy w nich zawarte w owym czasie wyprzedzały bowiem znacznie swoją epokę i były kolejnym krokiem naprzód w walce o wolną i demokratyczną Polskę. To właśnie adwokaci oraz radcy prawni byli pionierami, jeżeli chodzi o restytucję samorządu zawodowego w Polsce.

dwuszczeblowa. Obszar działania poszczególnych Okręgowych Izb ustala Krajowa Izba Lekarsko-Weterynaryjna, uwzględniając zasadniczy podział terytorialny państwa.

5. Samorząd notarialny, powołany na podstawie ustawy z dnia 14 lutego 1991 roku prawo o notariacie (Dz.U. 1991 Nr 22, poz. 91, z późn. zm.). Samorząd ten ma organizację dwuszczeblową, obejmuje izby notarialne i Krajową Radę Notarialną, które posiadają osobowość prawną. Izbę notarialną stanowią notariusze prowadzący kancelarię w okręgu danego sądu apelacyjnego.

6. Samorząd pielęgniarek i położnych, powołany na podstawie ustawy z dnia 19 kwietnia 1991 roku o samorządzie pielęgniarek i położnych (Dz.U. 1991 Nr 41, poz. 178 z późn. zm.). Organizacja tego samorządu jest dwuszczeblowa. Jednostkami organizacyjnymi posiadającymi osobowość prawną są okręgowe izby pielęgniarek i położnych oraz Naczelna Izba Pielęgniarek i Położnych. Obszar działania poszczególnych okręgowych izb ustala Naczelna Izba Pielęgniarek i Położnych, uwzględniając zasadniczy podział terytorialny państwa.

7. Samorząd aptekarski, powołany na podstawie ustawy z dnia 19 kwietnia 1991 roku o izbach aptekarskich (Dz.U. 1991 Nr 41, poz. 179 z późn. zm.). Organizacja tego samorządu jest dwustopniowa, Naczelna Izba Aptekarska i okręgowe izby aptekarskie posiadają, przyznaną ustawą, osobowość prawną. Każda osoba z chwilą uzyskania prawa wykonywania zawodu farmaceuty podlega wpisowi do rejestru farmaceutów.

8. Samorząd biegłych rewidentów, powołany na podstawie ustawy z dnia 13 kwietnia 1994 roku o biegłych rewidentach i ich samorządzie (Dz.U. 1994 Nr 121, poz. 592 z późn. zm.). Organizacja samorządu w tym przypadku jest jednoszczeblowa. Biegli rewidentzi należą do Krajowej Izby Biegłych Rewidentów, która posiada osobowość prawną. Przynależność do samorządu jest obowiązkowa i powstaje z chwilą uzyskania wpisu do rejestru biegłych rewidentów.

9. Samorząd doradców podatkowych, powołany na podstawie ustawy z dnia 5 lipca 1996 roku o doradztwie podatkowym (Dz.U. 1996 Nr 102, poz. 475 z późn. zm.). Samorząd ten, analogicznie do samorządu biegłych rewidentów, składa się z jednego szczebla, który tworzy Krajowa Izba Doradców Podatkowych posiadająca osobowość prawną. Ustawa przewiduje jednak możliwość tworzenia regionalnych oddziałów izby i oddziałów zamiejscowych sądów dyscyplinarnych.

10. Samorząd komorniczy, powołany na podstawie ustawy z dnia 29 lipca 1997 roku o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. 1997 Nr 133, poz. 882 z późn. zm.). Zawód komornika na podstawie tej ustawy otrzymał nowy status, ponieważ poprzednio komornicy, podobnie jak notariusze, wykonywali zawód jako pracownicy administracji publicznej. Organizacja tego samorządu jest dwuszczeblowa. Organami posiadającymi osobowość prawną są Krajowa Rada Komornicza i izby komornicze.

11. Samorząd architektów, inżynierów budownictwa i urbanistów, powołany na podstawie ustawy z dnia 15 grudnia 2000 roku o samorządach zawodowych architektów,

inżynierów budownictwa oraz urbanistów (Dz.U. 2001 Nr 5, poz. 42 z późn. zm.). Są to trzy oddzielne związki publiczno-prawne, zrzeszające trzy oddzielne grupy zawodowe, jednak ich organizacja jest taka sama, posiadają ponadto takie same organy powołane do życia jednym aktem ustawowym. Organizacja tych samorządów jest dwustopniowa. Wyższym szczeblem jest Krajowa Izba, a niższym izby okręgowe, które zrzeszają urbanistów, architektów bądź inżynierów budownictwa według miejsca zamieszkania. Obszary działania okręgowych izb oraz ich siedzibę ustala Krajowa Izba.

12. Samorząd rzeczników patentowych, powołany na podstawie ustawy z dnia 11 kwietnia 2001 roku o rzecznikach patentowych (Dz.U. 2001 Nr 49, poz. 509 z późn. zm.). Zgodnie z zapisami artykułu 42 tej ustawy przynależność do Polskiej Izby Rzeczników Patentowych zarówno rzeczników, jak i aplikantów, jest obowiązkowa. Organami tej korporacji są: Krajowy Zjazd Rzeczników Patentowych, Krajowa Rada Rzeczników Patentowych, Komisja Rewizyjna, Odwoławczy Sąd Dyscyplinarny, Sąd Dyscyplinarny, Rzecznik Dyscyplinarny oraz okręgowe zgromadzenia rzeczników patentowych.

13. Samorząd psychologów, powołany na podstawie ustawy z dnia 8 czerwca 2001 roku o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów (Dz.U. 2001 Nr 73, poz. 763 z późn. zm.). Jednostkami organizacyjnymi są Krajowa Izba Psychologów oraz regionalne izby psychologów, których obszar działania jest zgodny z podziałem administracyjnym kraju na województwa. Prawo wykonywania zawodu psychologa uzyskuje się po dokonaniu wpisu na listę psychologów konkretnej regionalnej izby psychologów i dopiero z tą chwilą dana osoba staje się członkiem korporacji.

14. Samorząd kuratorów sądowych, powołany na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku o kuratorach sądowych (Dz.U. 2001 Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.). Jest to najmłodsza korporacja samorządowa w ramach zawodów prawniczych i pokrewnych. Samorząd kuratorski działa na dwóch poziomach, na szczeblu centralnym mamy Krajową Izbę Kuratorów, natomiast na szczeblu lokalnym (w ramach okręgu sądowego) – okręgowe zgromadzenia kuratorów. Krajowa Rada Kuratorów jako reprezentant wszystkich kuratorów działających w Polsce składa się z delegatów wybranych (po jednym) przez okręgowe zgromadzenia kuratorów w poszczególnych okręgach.

15. Samorząd diagnostów laboratoryjnych, powołany na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku o diagnostyce laboratoryjnej (Dz.U. 2001 Nr 100, poz. 1083 z późn. zm.). Samorząd ten posiada strukturę jednoshczeblową, jego jednostką organizacyjną jest Krajowa Izba Diagnostów Laboratoryjnych z siedzibą w Warszawie. Tworzą ją zamieszkali na terenie całego kraju diagnosty laboratoryjni. Samorząd sprawuje nadzór nad wykonywaniem czynności diagnostyki laboratoryjnej, działa na rzecz podnoszenia kwalifikacji zawodowych, bierze udział w ustalaniu standardów i zasad oceny pracy w diagnostyce laboratoryjnej oraz prowadzi badania w zakresie ochrony zdrowia²⁷.

²⁷ S. Bułajewski, *Samorzady zawodowe i gospodarcze jako samorzady specjalne*, [w:] *Wolność zrzeszania się w Polsce*, red. M. Chmaj, Warszawa 2008, s. 204-222.

Wymienione samorządy można podzielić w zależności od specyfiki zawodowej na cztery zasadnicze grupy:

- korporacje reprezentujące zawody prawnicze i związane z wykonywaniem prawa – samorząd adwokatów, radców prawnych, notariuszy, komorników oraz kuratorów sądowych;
- korporacje reprezentujące zawody medyczne i pokrewne – samorząd lekarzy, lekarzy weterynarii, aptekarzy, pielęgniarek i położnych, diagnostów laboratoryjnych oraz psychologów;
- korporacje reprezentujące zawody powstałe w wyniku rozwoju gospodarki rynkowej – samorząd biegłych rewidentów, doradców podatkowych oraz rzeczników patentowych;
- korporacje reprezentujące zawody związane z pełnieniem funkcji w budownictwie i w projektowaniu przestrzeni – samorząd architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów²⁸.

Wymienione zawody zaliczane są do zawodów zaufania publicznego. Przynależność do samorządu osób wykonujących wymienione profesje jest obowiązkowa, a możliwość ich wykonywania uzależniona jest od wpisania na listę zawodową. Ustawy regulujące działalność samorządów zawodowych określają strukturę tych samorządów, liczbę szczebli w strukturze oraz ustanawiają organy korporacyjne. W tych ustawach określone są zadania państwa, które ustawodawca zdecydował się przekazać do realizacji organom samorządów zawodowych, a także określone są kompetencje, jakie w celu wykonania tych zadań ustawodawca przekazał organom korporacyjnym. Jest to spełnienie idei decentralizacji – samorząd zawodu zaufania publicznego nabywa od państwa wiele kompetencji, by prawidłowo mógł spełniać swoje funkcje, a jednocześnie przejmuje niemal pełną odpowiedzialność za te działania.

Analizując szczegółowo poszczególne przepisy ustaw dotyczące struktury samorządów, etyki zawodowej, sądownictwa dyscyplinarnego czy zakresu zadań powierzonych poszczególnym korporacjom, należy jednoznacznie stwierdzić, że wzorowane są one na zapisach ustaw pochodzących z dwudziestolecia międzywojennego. Oczywiście najwyraźniej ujawnia się to w przypadku samorządów, które posiadały swoje struktury zarówno w okresie II, jak i III Rzeczypospolitej. Jednakże grupy zawodowe, które nie miały wcześniej samorządu, a uzyskały przywilej posiadania samorządu zawodowego, konstruując akty prawne dotyczące ich funkcjonowania, również wzorowały się na rozwiązaniach sprawdzonych w okresie II Rzeczypospolitej. Nie ulega zatem wątpliwości, że kluczową rolę w procesie restytucji polskiego samorządu zawodowego po roku 1989 odegrały doświadczenia samorządowe okresu międzywojennego.

²⁸ M.A. Waligórski, S. Pawłowski, *Samorząd zawodowy i gospodarczy w Polsce*, Poznań 2005, s. 71.

Przyszłość samorządu zawodowego

W ostatnich latach w Polsce samorząd zawodowy poddawany jest krytyce zarówno przez społeczeństwo, jak i często samych jego członków. Przede wszystkim widać wyraźnie, że opinia społeczeństwa o różnych samorządach zawodowych jest coraz bardziej negatywna, rola społeczna bowiem, jaką przypisuje społeczeństwo danej grupie zawodowej, ma niezwykle istotne znaczenie dla jej funkcjonowania. Ważną częścią działalności samorządów zawodowych jest dbanie o wysokie standardy moralne i etyczne. Bardzo wiele głosów krytycznych pojawia się w odniesieniu do sądownictwa dyscyplinarnego samorządu zawodowego. W dyskusji na temat samorządu zawodowego wskazuje się często na ograniczanie młodym ludziom dostępu do zawodu. Członkowie korporacji mówią natomiast, że przepisy utrudniające drogę zawodową mają charakter ochrony klientów, którzy zasługują przecież na obsługę przez wysoko wykwalifikowanych specjalistów²⁹. Ponadto poddaje się w wątpliwość również to, czy samorząd zawodowy nie ogranicza konkurencji na rynku i nie stanowi swoistego rodzaju prawnie usankcjonowanego monopolu³⁰. Mimo tego w ostatnich latach występuje tendencja do organizowania coraz to nowych grup zawodowych na zasadzie przymusowego samorządu. Przykładem może być zawód architekta, natomiast kolejne grupy zawodowe, na przykład geodeci kartografowie, pracownicy socjalni czy syndycy, podjęły inicjatywę zmierzającą do utworzenia samorządów korporacyjnych.

Samorząd zawodowy powinien stać na straży deontologii zawodowej i jest elementem struktury administracyjnej w demokratycznym państwie prawa. Jednocześnie jego funkcjonowanie wzbudza wiele kontrowersji, a czasem nawet wyraźny sprzeciw. Pojawiają się nawet zastrzeżenia, co do jego konstytucyjności. W ostatnim czasie tego rodzaju wątpliwości przedstawił Rzecznik Praw Obywatelskich, kierując do Trybunału Konstytucyjnego wniosek o sprawdzenie zgodności z Konstytucją zasady obligatoryjnej przynależności do danej korporacji zawodowej osób zajmujących się daną profesją³¹. Wydaje się jednak, że likwidacja samorządów zawodowych z polskiego systemu administracyjnego byłaby znaczącym błędem.

Polski model samorządu zawodowego jest niewątpliwie efektem przemian systemowych roku 1989. Środowisku danej korporacji zawodowej powinno zależeć na tym, aby członkami tej korporacji stawały się osoby godne wykonywania danego zawodu. Wydaje się również, że samorządowi powinno zależeć na poprawie wizerunku własnej korporacji, która w przeświadczeniu społecznym słusznie, bądź też niesłusznie, bardziej dba o interes własnych członków, aniżeli o interes społeczny, który jest przecież z założenia istotą funkcjonowania samorządu zawodowego. Należy mieć nadzieję, iż członkowie

²⁹ K. Radziwił, *Nie ma barier w dostępie do zawodu lekarza*, „Rzeczpospolita” 28.06.2007.

³⁰ H. Fedorowicz, *Zawody zaufania publicznego*, „Rzeczpospolita” 5.03.2005.

³¹ D. Frey, T. Pietryga, *Przeciw korporacjom*, „Rzeczpospolita” 12.01.2009.

poszczególnych korporacji rozumieją, że posiadanie samorządu zawodowego i miano zawodu zaufania publicznego nie jest stanem danym raz na zawsze, to tak naprawdę bowiem od państwa zależy, czy zechce ono przekazać część swoich prerogatyw danym grupom społecznym (zawodowym), ufając, że będą one w stanie lepiej realizować część zadań publicznych. Posiadanie samorządu zawodowego jest swoistego rodzaju przywilejem, który powinien być pielęgnowany przez przedstawicieli wyróżnionych w ten sposób zawodów.